

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Yeni Türk Edebiyatı Tarihi II

ISSN 1303-9369

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Cilt: 4 • Sayı: 8 • 2006 • Yılda iki defa yayınlanır

Sahibi Bilim ve Sanat Vakfı **Yazı İşleri Müdürü** Salih Pulcu **ISSN 1303-9369**

Yayın Kurulu

Şevket K. Akar, Yücel Bulut, Ebubekir Ceylan, Coşkun Çakır, Ahmet Davutoğlu,
İhsan Fazlıoğlu, F. Samime İnceoğlu, Abdülhamit Kırmızı, Mustafa Özel, Yunus Uğur

Danışma Kurulu

Engin Deniz Akarlı, <i>Brown Üniversitesi, ABD</i>	Cemal Kafadar, <i>Harvard Üniversitesi, ABD</i>
Gökhan Çetinsaya, <i>İstanbul Teknik Üniversitesi</i>	Mustafa Kara, <i>Uludağ Üniversitesi</i>
Mehmet Genç, <i>Bilgi Üniversitesi</i>	Kemal Karpat, <i>Wisconsin Üniversitesi, ABD</i>
Tevfik Güran, <i>İstanbul Üniversitesi</i>	Sabri Orman, <i>İstanbul Ticaret Üniversitesi</i>
Mehmet İpşirli, <i>Fatih Üniversitesi</i>	

Redaksiyon: Yücel Bulut

Adres Vefa Cad. No. 56 34134 Vefa İstanbul **Tel** 0212. 528 22 22 **pbx Faks** 0212. 513 32 20

e-mail talid@bisav.org **internet** <http://www.talid.org>

Baskı-Cilt Elma Basım

Dergiye gönderilen yazılar hakemler tarafından değerlendirilir. Dergide yer alan yazılardan yazarları sorumludur.
Dergiye gönderilen yazılar yayınlanmasın yayınlanmasın iade edilmez.

Cilt 4 | Sayı 8 | 2006

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
Yeni Türk LİTERATÜR
Edebiyatı Tarihi II DERGİSİ

SAYISI

Sunuş 5-8

*Abdülhalim Memduh'tan Ahmet Hamdi Tanpınar'a Edebiyat Tarihlerinde
Yenileşmenin Sınırları*

M. Orhan OKAY 9-21

Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Türk Romanı

Hülya ARGUNŞAH 23-100

II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türk Romanında Yeni Açılımlar

Osman GÜNDÜZ 101-164

Türk Edebiyatında Roman: Cumhuriyet Devri

Fatih ANDI 165-201

Türk Edebiyatında Tiyatro: Cumhuriyet Devri

Müzeyyen BUTTANRI 203-243

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Edebiyatında Eleştiri

Âlim KAHRAMAN 245-258

Türk Edebiyatında Eleştiri: Cumhuriyet Devri

Şecaattin TURAL 259-310

Türk Edebiyatında Deneme Literatürü

Yunus BALCI 311-330

Karşılaştırmalı Edebiyat: Tanım, Yöntem ve İncelemeler

Emel KEFELİ 331-350

*Osmanlı'da Tercüme Kavramı ve Tanzimat Dönemindeki
Edebî Tercümelere Dair Çalışmalar*

Haşim KOÇ 351-381

Türk Edebiyatında Antoloji

Fırat KARAGÜLLE 383-404

Türkiye'de Edebiyat Sosyolojisi Çalışmaları

Sezai COŞKUN 405-414

Türk Edebiyatında "Edebî Röportaj"

Nuri SAĞLAM 415-478

Abdullah Uçman'la Yeni Türk Edebiyatı Tarihinin Bazı Meseleleri Üzerine 479-496

Bir Edebiyat Disiplini Kurucusu: Mehmet Kaplan
M. Orhan OKAY 497-505

Nihad Sâmi Banarlı
Şeyma GÜNGÖR 507-547

Ahmet Kabaklı
Beşir AYVAZOĞLU 549-558

Adnan Benk ve Türk Edebiyat Eleştirisi
Nuri AKSU 559-574

Türk Edebiyatında Tarihi Romanlar Üzerine Yapılmış Tezler
Zeki TAŞTAN 575-584

İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü
Mustafa ÖZKAN 585-592

İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Mecmuası
Fatih TIĞLI 593-608

Varlık Dergisi
Fırat KARAGÜLLE 609-628

Türk Edebiyatı Tarihi, Talât Sait Halman (ed.)
Ömer LEKESİZ 629-633

EK Ulusal ve Uluslararası Dergilerde Türkiye Araştırmaları
Haziran 2006–Ekim 2006 635-661

Sunuş

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, geçen sayıda başladığı Yeni Türk Edebiyatı Tarihi konusuna bu sayıda da devam ediyor.

Bu sayımızın ilk yazısı Orhan Okay hocamıza ait. Edebiyat tarihinin yaygın bir tarifini verip kısaca çeşitlerine temas eden bir girişle başlayan “Abdülhalim Memduh’tan Ahmet Hamdi Tanpınar’a Edebiyat Tarihlerinde Yenileşmenin Sınırları” başlıklı yazısında Okay, Türkçede yazılmış edebiyat tarihlerine göre yenileşme döneminin tarihi sınırlarını, özelliklerini ve ilk şahsiyetlerinin kimler olduğunu tespit etmektedir. Bu amaç doğrultusunda Abdülhalim Memduh’tan Tanpınar’a varınca ya kadar başlıca edebiyat tarihçilerinin eserlerinin bir değerlendirmesini yapıyor. Orhan Okay’ın yazısını takip eden üç yazı, Türk romanının Tanzimat’tan günümüze kadar yaşadığı serüveni ele alıyor. Her bir yazı, aynı zamanda, Türk romanı hakkındaki değerlendirmeleri, tartışmaları ve çalışmaları içeren zengin bibliyografik malzemeyle de destekleniyor.

Bu yazıların ilki olan “Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e Türk Romanı” başlıklı yazısında Hülya Argunşah, XIX. yüzyılın başlarında tercüme ve geleneksel anlatı formlarının birlikte oluşturdukları bir tür olarak başlayan romanımızın Meşrutiyet yıllarına kadarki gelişim sürecini değerlendiriyor.

Türk romanının II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e kadar olan serüveni ise, Osman Gündüz’ün “Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Türk Romanında Yeni Açılımlar” başlıklı yazısında ele alınıyor. Gündüz, Meşrutiyet dönemi romanını “eser-okur ilişkisi, konu, olay örgüsü ve yapı bakımından” inceliyor ve bu dönem romanının, “açık mesajlı, sosyal ve siyasal olaylara angaje; toplum değerlerinden yönetime, *eski-yeni* boyutundan *Batılılaşma* izleğiyle desteklenen *Doğu-Batı* çatışmasına; değişen değerlere, zihniyet çatışmasına ve nihayet siyasî ve sosyal yapının geleceğe dönük ütöpic fantezilerine kadar pek çok çatışmayı bünyesinde taşı[dığını]” vurguluyor.

Romanımızın Cumhuriyet devrindeki ilerleyiş güzergâhını ise Fatih Andı inceliyor. “Türk Edebiyatında Roman: Cumhuriyet Devri” başlıklı yazısında romanın başlangıçtan günümüze kadar üstlendiği fonksiyonları da bahis konusu eden Fatih Andı, roman üzerine yazılmış kitapları değerlendiriyor.

Batılılaşmayla birlikte Osmanlı ülkesine giren ve gelişen edebi türlerin başında geliyor Tiyatro. Müzeyyen Buttannı’ya ait “Türk Edebiyatında Tiyatro: Cumhuriyet Devri” başlıklı yazı, Türk tiyatrosunun Cumhuriyet dönemindeki gelişimini ele alıyor ve 1923-2006 yılları arasında tiyatro edebiyatı üzerine yapılan başlıca çalışmaları ve yayınları değerlendiriyor.

İlk örnekleri Tanzimat sonrasında edebiyatımızda verilmeye başlanan eleştiri türünün Tanzimat'tan günümüze gelişimini ele alan iki yazı birbirini takip ediyor. "Bir sanat eserinin gerçek değerini ortaya koyma çabası" şeklinde tanımlanabilecek eleştiri türünün Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar olan gelişimi Âlim Kahraman, Cumhuriyet dönemindeki gelişimi ise Şecaattin Tural tarafından bibliyografik malzemelerle de desteklenerek değerlendiriliyor. Bu türe ilişkin bir diğer yazımız ise, Türk edebiyatında eleştiri denilince akla ilk gelen isimlerden Adnan Benk'in düşüncelerini, çalışmalarını ve bu türe yapmış olduğu katkıları değerlendiren Nuri Aksu tarafından kaleme alınmıştır.

Bu sayımızda yer verdiğimiz yazılardan bir diğeri de "kültürler arası etkileşimin edebî eserlere yansıyan yönlerini araştırarak edebiyat tarihi, sosyal tarih ve kültürel değişim tarihine ışık tutmayı hedefleyen bir alan" olarak Karşılaştırmalı Edebiyat konusunu ele alıyor. "Karşılaştırmalı Edebiyat: Tanım, Yöntem ve İncelemeler" başlıklı yazısında Emel Kefeli, karşılaştırmalı edebiyatın tanımını yaptıktan ve dünyadaki gelişimini değerlendirdikten sonra, Türk edebiyatındaki gelişimini, problemlerini ve bu alanda yapılan çalışmaları değerlendiriyor.

Batılılaşma sürecinin bir ürünü olarak ortaya çıkan Yeni Türk Edebiyatını konu alan bu sayılarımızda çeviri/tercüme faaliyetlerine yer vermemek olmazdı. Haşim Koç, "Osmanlı'da Tercüme Kavramı ve Tanzimat Dönemindeki Edebî Tercümelelere Dair Çalışmalar" başlıklı yazısında Tanzimat'tan başlayarak XX. yüzyılın başlarına kadar Osmanlıcaya yapılan edebî tercüme üzerine yapılmış akademik çalışmalarını irdeliyor. Tercüme faaliyetlerinin Osmanlı'da nasıl geliştiğini, hangi edebî eserlerin niçin ve nasıl tercüme edildiklerini değerlendiriyor. Koç, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki tercüme listelemenin ve kimin neyi çevirdiği sorusunun ötesine geçiyor ve çeviribilim araştırmalarının sonuçlarından yararlanmak suretiyle, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş esnasında "tercüme anlayışları ve yöntemleri" itibarıyla "net bir kopuktan ziyade, değişimi içerisinde barındıran bir bütünlük ve sürekliliğin" bulunduğu dikkat çekiyor.

Fırat Karagülle "Türk Edebiyatında Antoloji" adlı yazısında antoloji türünün tarihi gelişimi ve üstlendiği fonksiyonlar üzerine genel bilgiler verdikten sonra bizim edebiyatımızda ortaya konmuş olan önemli antoloji çalışmalarını değerlendiriyor. Edebî ürün ile toplumsal hayatın ilişkisini inceleyen bir disiplindir Edebiyat Sosyolojisi. Türkiye'de çok da gelişmiş bir alan değil aslında. Sezai Coşkun, "Türkiye'de Edebiyat Sosyolojisi Çalışmaları" başlıklı yazısında, Türkiye'de edebiyat sosyolojisinin bir disiplin olarak tarihini sunup bu alana ait sınırlı sayıda çalışmanın tanıtımını yapıyor ve Edebiyat Sosyolojisi alanında niçin fazla sayıda çalışmanın olmadığı sorusunu cevaplamaya çalışıyor.

"Türk Edebiyatında 'Edebî Röportaj' Literatürü" başlıklı yazısında Nuri Sağlam, edebî röportaj türünün tanımını yaptıktan sonra bu türün Türk edebiyatında ortaya çıkış sürecini belirliyor. Bu sürecin Batı edebiyatından aldığımız roman, tiyatro, tenkit, deneme vb. gibi yeni edebî türlerin edebiyatımıza giriş sürecinden farklı olduğunu belirten Sağlam, edebî röportaj türünün edebiyatımızda 'bütü-

nüyle özel bir merakın sonucu olarak ortaya çıktığı”nı tespit ediyor ve bu türün belli başlı örneklerini değerlendiriyor.

Değerli hocamız Orhan Okay’ı, Mehmet Kaplan’ı tanıtan bir yazısıyla bu sayımızda ikinci kez misafir etmekten memnuniyet duyuyoruz. Hocamız, yazısında, “üniversitelerimizde ‘Yeni Türk Edebiyatı’ disiplininin onun himmet ve gayretleriyle oluştuğunu” ifade ettiği Mehmet Kaplan’ın hayat hikayesini, eğitim sürecini, akademik dünyaya intisabını, hocalığını ve Yeni Türk Edebiyatı disiplininin kurulması ve gelişim sürecindeki hizmetlerini anlatıyor.

Orhan Okay’ın Mehmet Kaplan için yaptığını Şeyma Güngör, “Nihad Sâmî Banarlı” başlıklı tanıtım yazısında yapıyor. Cumhuriyet devrinin önemli edebiyat tarihçisi ve yazarlarından birisi olan Banarlı’nın hayat hikayesini samimî bir üslûpla kaleme alan Güngör, Banarlı’nın öğretmenlik hayatı ve çalışmaları hakkında hususî bilgiler sunuyor.

Türkiye Edebiyat Cemiyeti kurucularından ve bu cemiyetin yayın organı olarak *Türk Edebiyatı* dergisini çıkaran Ahmet Kabaklı’nın edebiyat faaliyetleri, gazeteciliği, üslûbu, öğretmenliği ve *Türk Edebiyatı* başlıklı çalışmasının bir değerlendirmesi Beşir Ayvazoğlu tarafından yapılıyor.

İlk örneklerini Tanzimat’tan sonra görmeye başladığımız tarihî romanlar üzerindeki akademik çalışmalar yakın dönemlerde başlıyor. Bu alandaki ilk doktora tezinin 1990’da Hülya Argunşah tarafından yapıldığı biliniyor. Zeki Taştan’ın “Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar Üzerine Yapılmış Tezler” başlıklı yazısında üniversitelerimizde tarihî romanlar üzerine hazırlanmış yüksek lisans ve doktora tezleri değerlendiriliyor.

Bu sayımızda, edebî ürünlerin okura ulaştırıldığı ve aynı zamanda bir mektep işlevi de gören iki önemli dergimizi tanıtıyoruz: Fırat Karagülle, yazısında, “Cumhuriyet sonrası kültür hayatı üzerine yapılacak bir araştırma için başvurulacak temel kaynaklardan birisi” olarak değerlendirdiği *Varlık* dergisinin, yayın hayatına başladığı 15 Temmuz 1933 yılından Temmuz 2005’e kadar olan sayıları üzerinde yaptığı geniş araştırmanın sonuçlarını bizimle paylaşıyor.

Türkiyat Enstitüsü Cumhuriyet’in kuruluşunu takip eden süreçte, Türk kültür ve medeniyetinin bütün kollarında ihtiyaç duyulan araştırma ve incelemeler yapması için, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi’ne bağlı olarak 1924 yılında kuruldu. Köprülüzade M. Fuad’ın başkanlığında kurulan Enstitü, kuruluşundan günümüze *Türkiyat Mecmuası* gibi alanın önemli bir yayın organını çıkarma, ulusal ve uluslararası Türkoloji kongreleri tertip etme ve telif ve tercüme pek çok sayıda eser yayımlama başarısı gösterdi. Enstitü’nün kuruluşu, kuruluş talimatnamesi, kararnamesi ve yayın faaliyetleri Mustafa Özkan’ın ilgili yazısında tanıtılıyor.

Enstitünün yayın organı olan *Türkiyat Mecmuası* ise, Fatih Tıgılı’nın “İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü *Türkiyat Mecmuası*” başlıklı yazısında ele alınıyor. Tıgılı, yazısında, edebiyat hayatımız için köklü bir geleneğin ürünü olan *Türkiyat Mecmuası*’nın kuruluş hikayesini sunuyor ve 1925-1997 yılları ara-

sında yayınlanmış toplam 20 cildinde yer alan yazıların muhtevası hakkında bilgiler veriyor.

Bu sayımızın son tanıtım-değerlendirme yazısı Ömer Lekesiz'e ait. Lekesiz, Talât Sait Halman'ın editörlüğünde hazırlanan ve 2006 yılı içinde yayımlanan *Türk Edebiyatı Tarihi* isimli 4 ciltlik eseri inceliyor. Yazısının sonunda, edebiyat tarihimizin aydınlatılmasına yönelik bu çalışmanın -birtakım eksikliklerin giderilmesi temennisisiyle- olumlu ve olumsuz yönlerini maddeler halinde sıralıyor.

Tahsis edilmiş konu ile ilgili olarak bilgisi, birikimi ve akademik tecrübesiyle o alanda çalışmak isteyenlere örneklik teşkil edebilecek, yol gösterici olabilecek evsafıta akademisyenlerle söyleşi yapma geleneğimizi bu sayımızda da sürdürüyoruz. Değerli ilim adamı Abdullah Uçman bu sayımızın konuğu oldu. Kendisiyle, akademik hayatı, hocaları ve edebiyat tarihi alanındaki çalışmalar hakkında konuştuk. Sayın Uçman'ın değerlendirmelerinin edebiyat tarihi alanında ve hatta Türk düşünce tarihi alanında çalışanlara ve çalışacak olanlara katkıda bulunacağına inanıyoruz.

Her sayımızda yer vermeye çalıştığımız, iki sayımız arasında yayımlanmış ulusal ve uluslararası dergilerde Türkiye'yi konu edinen araştırmaların künyelerini sunan "EK" ile bu sayımız sona eriyor.

Böylelikle, "Yeni Türk Edebiyatı Tarihi" konusuna ayırmış olduğumuz sayılarımızı da tamamlamış oluyoruz. Bu "tamamlamış olmak" elbette, bu alanda söylenebilecek her şeyi söylemiş olduğumuz ya da ele alınması gereken her meseleyi ele almış olduğumuz anlamına gelmiyor. Eksikliklerimiz elbette var. Bir önceki sayımızın *Sunuş* yazısında belirttiğimiz bazı başlıklara, ne yazık ki, elimizde olmayan nedenlerle bu sayımızda da yer veremedik. Belirtmiş olmakla birlikte yer veremediğimiz bu başlıkların yanı sıra, o yazıda bahsetmediğimiz daha başka inceleme başlıklarının mevcut olduğunun da farkındayız. Edebiyat tarihimizin tüm başlıklarını bu iki ciltte halletmek ve son sözü söylemek gibi bir iddiamız da bulunmuyor zaten. Edebiyatın ve Edebiyat Tarihinin meselelerinin ve ilgi alanlarının zenginliğinin farkında olanlar bilirler ki, bir veya iki ciltte bütün bu meseleleri ihata etmek mümkün olamazdı, nitekim olmadı da. Bunun bilincinde olarak, mümkün olduğunca meseleleri sınırlandırmayı ve ilk elde alana giriş niteliği taşıyabilecek başlıkları ele alıp sunmayı önceledik. Meselenin diğer başlıklarını, ilerleyen dönemde ve daha ayrıntılı başlıklar halinde gündeme almayı hedeflediğimizi de bu vesileyle bir defa daha ifade etmiş olalım.

Bu sayımız da, diğer sayılarımız gibi, yine yoğun bir kolektif çabanın ürünü oldu. Bu vesileyle, başta Yeni Türk Edebiyatı sayılarının editörü Sayın Nuri Sağlam'a ve yazılarıyla bu sayının tekemmül etmesini sağlayan yazarlarımıza, dergimizde yer alan yazıları büyük bir titizlikle okuyup değerlendiren hakemlerimize ve emeği geçen herkese sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Eski Türk Edebiyatı Tarihini konu alacak 9. sayımızda buluşmak dileğiyle...